

ДВАДЦЯТЬ ДРУГА ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ ІСТОРИКІВ НАУКИ,
ТЕХНІКИ І ОСВІТИ ТА СПЕЦІАЛІСТІВ за темою: «ШЛЯХИ ВІДРОДЖЕННЯ НАУКИ УКРАЇНИ»

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва
Українське товариство істориків науки
Рада молодих учених МОН України
Центр досліджень з історії науки і техніки ім. О.П.Бородіна
Державного економіко-технологічного університету транспорту
Центр пам'ятокознавства НАН України та Українського товариства
охорони пам'яток історії та культури
Державний політехнічний музей при «НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського»
Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України
Меморіальний музей О.В.Палладіна
Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

ДВАДЦЯТЬ ДРУГА

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ІСТОРИКІВ НАУКИ, ТЕХНІКИ І ОСВІТИ
ТА СПЕЦІАЛІСТІВ

за темою:

«ШЛЯХИ ВІДРОДЖЕННЯ НАУКИ УКРАЇНИ»

14 квітня 2017 р.
м. Київ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва
Українське товариство істориків науки
Рада молодих учених МОН України
Центр досліджень з історії науки і техніки ім. О.П.Бородіна
Державного економіко-технологічного університету транспорту
Центр пам'ятокознавства НАН України та Українського товариства охорони
пам'яток історії та культури
Державний політехнічний музей при «НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського»
Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України
Меморіальний музей О.В.Палладіна
Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

ДВАДЦЯТЬ ДРУГА
ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ
ІСТОРИКІВ НАУКИ, ТЕХНІКИ І ОСВІТИ
ТА СПЕЦІАЛІСТІВ
за темою:
«ШЛЯХИ ВІДРОДЖЕННЯ НАУКИ УКРАЇНИ»

14 квітня 2017 р.
м. Київ

УДК 001:001.8.62

РЕДКОЛЕГІЯ: **Пилипчук О. Я.** (відповідальний редактор),
доктор біол. наук, професор

Вергунов В. А., доктор с.-г. наук, професор

Гамалія В. М., доктор іст. наук, професор

Литвинко А. С., доктор іст. наук, професор

Михайлюк В. П., доктор іст. наук, професор

Плющ М. Р., доктор іст. наук, професор

Руда С. П., доктор іст. наук, професор

Савчук В. С., доктор іст. наук, професор

Скляр В. М., доктор іст. наук, професор

Стрелко О. Г., кандидат іст. наук, доцент

Храмов Ю. О., доктор фіз.-мат. наук, професор

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Рековець Л. І., доктор біол. наук, професор

Шатаєв В. М., кандидат іст. наук, професор

**ДВАДЦЯТЬ ДРУГА ВСЕУКРАЇНЬСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ІСТОРИКІВ НАУКИ, ТЕХНІКИ І ОСВІТИ ТА СПЕЦІАЛІСТІВ за
темою: «ШЛЯХИ ВІДРОДЖЕННЯ НАУКИ УКРАЇНИ»: Мат. конф., 14 квітня
2017 р., м. Київ. – К., 2017. – 208 с.**

У збірнику публікуються матеріали, підготовлені молодими істориками науки, техніки і освіти, та окремими спеціалістами, в яких висвітлюються найбільш актуальні проблеми історії та методології науки, техніки та освіти в Україні. У збірнику працю публікуються також результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата історичних наук.

©Інститут досліджень науково-технічного
потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва
НАН України, 2017

©Центр досліджень з історії науки і техніки
ім. О. П. Бородіна Державного економіко-
технологічного університету транспорту, 2017

©Українське товариство істориків науки, 2017

ЗМІСТ

<i>Анненкова Н. Г., Бистріков О.</i> РОЗВИТОК ВАКУУМНОЇ ТЕХНІКИ ДО ПОЧАТКУ ХХ СТ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС-----	3
<i>Афанасьєва З. Б.</i> КИЇВСЬКИЙ ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОР М. І. ЧЕРТКОВ – ВИДАТНА ОСОБИСТІТЬ КІНЦЯ ХІХ ПОЧАТКУ ХХ СТ. ТА ЙОГО БІБЛІОТЕКА ЯК СКЛАДОВА ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ-----	5
<i>Бабічук І. В.</i> СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХІМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПРАЦЯХ І.ГОРБАЧЕВСЬКОГО -----	7
<i>Бандус В. О.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В. О. ДОБРОВОЛЬСЬКОГО В 20-ті рр. ХХ ст. -----	10
<i>Безлуцька О. П.</i> ПРОБЛЕМА ВВЕДЕННЯ ПЕРЕСУВНИХ ТЕРМІНІВ ПОЛЮВАННЯ У ПРАЦЯХ Й. К. ПАЧОСЬКОГО -----	13
<i>Бессалова Т. В.</i> РОЗВИТОК ДІАЛОГОВИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ, НАУКИ ТА БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ -----	16
<i>Блажевич Н. О.</i> МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «НАУКА ТА НАУКОЗНАВСТВО» -----	19
<i>Близнюк М. Ю.</i> ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ – ПРОВІДНИЙ НАУКОВИЙ ЗАКЛАД ЩОДО РОЗРОБКИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ СТ. -----	21
<i>Бороздих Н. В.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ -----	24
<i>Василюк О. С.</i> ФОРМУВАННЯ Б. Є. ПАТОНА ЯК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА НОВОГО ТИПУ (1960-1980-ТІ РОКИ) -----	27
<i>Вашуленко О. С.</i> РОЗВИТОК НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ: РОЛЬ РАД МОЛОДИХ УЧЕНИХ -----	29
<i>Вергунов В. А.</i> НАЦІОНАЛЬНИЙ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ – 100?! -----	33
<i>Гармасар В. Г.</i> НАУКОВЕЦЬ-ЛІСОВОД В. Є. ГРАФФ (ДО 150-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ ТА 175-РІЧЧЯ ПОЧАТКУ СТЕПОВОГО ЛІСОРОЗВЕДЕННЯ) -----	38
<i>Герук С. М., Сукманюк О. М.</i> ВИДАТНИЙ ДІЯЧ У ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРИЧНОГО ЗВАРЮВАННЯ –АКАДЕМІК М. М. РИКАЛІН -----	40
<i>Глазунов Г. О.</i> СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОФЕСІОНАЛ ОЛЕКСАНДР ОДИНЦОВ: ДОЛЯ АГРАРІЯ-ОДИНАКА (ДО ПОДІЙ 1928 Р.)-----	43
<i>Голова В. В.</i> ПЛІДНА СПІВПРАЦЯ ПРОФЕСОРА О. П. ЛІДОВА ІЗ ФІЗИКО-ХІМІЧНОЮ СЕКЦІЄЮ ДОСЛІДНИХ НАУК ПРИ ХАРКІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ -----	46
<i>Головатюк В. М.</i> ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ -----	49
<i>Голубєва І. В.</i> АНДРУСОН МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ (ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ) -----	53

<i>Грушицька І. Б.</i> ОДЕСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ РОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЛЮБИТЕЛІВ СВІТОЗНАВСТВА -----	56
<i>Губка О. О.</i> ОСНОВНІ ВІХИ РОЗВИТКУ БЕЗПЛОТНОЇ РАКЕТНО-КОСМІЧНОЇ ТЕХНІКИ ДО ДНЯ ПОЧАТКУ КОСМІЧНОЇ ЕРИ (ДО 60-РІЧЧЯ ЗАПУСКУ ПЕРШОГО ШТУЧНОГО СУПУТНИКА ЗЕМЛІ) -----	59
<i>Гулiна К. С., Ткаченко С. С.</i> СОНЯЧНЕ ВІТРИЛО -----	62
<i>Даниленко В. Д., Яценко В. Ю., Гапochenко С. Д.</i> СЛАВЕТНІ ІМЕНА УКРАЇНИ: М. І. МЕДВЕДЕВ - ОДИН ІЗ ЗАСНОВНИКІВ ВІТЧИЗНЯНОГО ТРАКТОРОБУДУВАННЯ -----	64
<i>Доронiна Г. А.</i> МІЖНАРОДНЕ НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ В АНТАРКТИЦІ (ДО 25-РІЧЧЯ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ДОГОВОРУ ПРО АНТАРКТИКУ) -----	65
<i>Жабiн С. О.</i> ТЕХНОЛОГІЯ «ДІСПЛАН» АКАДЕМІКА В. М. ГЛУШКОВА ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТУ ДЕРЖАВИ -----	68
<i>Живага О. В.</i> ОРГАНІЗАЦІЇ З ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ: АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ (СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ) -----	72
<i>Ісаєва О. І.</i> НАУКОВІ РОЗРОБКИ З. А. БОРИНЕВИЧ-БАБАЙЦЕВОЇ, ЩО ТАК І НЕ ПОБАЧИЛИ СВІТ -----	74
<i>Клецька Т. С.</i> КИЇВСЬКЕ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНЕ ТОВАРИСТВО ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОГО РУХУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ -----	77
<i>Коваленко С. Д.</i> БУДИНКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ – НАУКОВО-ВИРОБНИЧІ КОЛГОСПНІ ОСЕРЕДКИ УРСР (КІНЕЦЬ 40-Х – 50-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ) -----	80
<i>Конiва Ю. В.</i> ТЕХНОЛОГІЇ БУДІВНИЦТВА ДОРІГ У ЄВРОПІ У XVIII СТ. -----	84
<i>Коско Т. Г.</i> ПАТЕНТНІ ПІДРОЗДІЛИ НАУКОВИХ УСТАНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ -----	86
<i>Краус К. М., Краус Н. М., Криворучко О. С.</i> ІННОВАЦІЙНІ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ В КООРДИНАТАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ -----	90
<i>Кузицiв Ю. М.</i> РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ВІДРОДЖЕННІ І РОЗБУДОВІ ВЕРСТАТОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ -----	93
<i>Кузьменко Н. О.</i> ЗАРОДЖЕННЯ РАДІОЛОКАЦІЙНИХ СПРОСТЕРЕЖЕНЬ МЕТЕОРІВ У ХАРКІВСЬКОМУ ПОЛІТЕХНІЧНОМУ ІНСТИТУТІ -----	96
<i>Литвинко А. С.</i> МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ГАЛУЗІ ІСТОРІЇ, ФІЛОСОФІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ -----	100
<i>Луговський О. Г.</i> АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ЦДАГО ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ РАКЕТНО-КОСМІЧНОЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ В 50-60-ТІ РР. ХХ СТ. -----	105
<i>Ляшуга І. Ю.</i> ФОРМУВАННЯ ЕТАЛОННОЇ БАЗИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРІ «ІНСТИТУТ МЕТРОЛОГІЇ» -----	109

<i>Михайленко Г. Г.</i> УЧАСТЬ О. І. НЕРОВЕЦЬКОГО У РОБОТІ ПОСТІЙНОЇ ОКРУЖНОЇ ТЕХНІЧНОЇ НАРАДИ У ХАРКОВІ -----	112
<i>Мініна І. С.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМ МАШИН У НАУКОВИХ РОБОТАХ АКАДЕМІКА С. М. ЯМПОЛЬСЬКОГО -----	115
<i>Нефьодов Д. В.</i> ІСТОРІОГРАФІЯ ПОВОЄННОГО РОБІТНИЦТВА УРСР (1946–1965 pp.): СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ -----	117
<i>Овчаренко Ю. С., Кізілова А. І.</i> ВИДАТНИЙ МАТЕМАТИК-ГЕОМЕТР О. В. ПОГОРСЛОВ -----	120
<i>Павлусяк Н. В.</i> ДО ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАМАТЕРІАЛІВ -----	121
<i>Пасічник Н. О.</i> ВИКЛАДАННЯ ЗАКОНІВ КАЗЕННОГО УПРАВЛІННЯ В ЮРИДИЧНОМУ ЛІЦЕЇ КНЯЗЯ БЕЗБОРОДЬКА -----	124
<i>Пилипчук О. О.</i> ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЛЕНА КИЇВСЬКОГО ЮРИДИЧНОГО ТОВАРИСТВА О. В. РОМАНОВИЧА- СЛАВАТИНСЬКОГО -----	127
<i>Пилипчук О. Я.</i> ФЕНОМЕН ЕРВІНА ЧАРГАФФА У СУЧАСНІЙ НАУЦІ--	129
<i>Писарська Н. В.</i> ХАРКІВСЬКИЙ ЦЕНТР ТРАКТОРОБУДУВАННЯ В 70- ТІ РР. ХХ СТ. -----	132
<i>Підкошаная О. М.</i> ВНЕСОК М.С. СТРІЛЕЦЬКОГО (1885–1967) У РОЗВИТОК МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ ТА МОСТІВ -----	135
<i>Полевецька О. В., Шендеровський В. А.</i> АНДРІЙ ЖЕЛЕХІВСЬКИЙ -ОДИН ІЗ ФУНДАТОРІВ ФІЗИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ -----	138
<i>Рева Л. Г.</i> ДО ПРЕЗЕНТАЦІЇ КНИГИ «ВИДАТНІ ДІЯЧІ УКРАЇНИ. МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ДРАГОМИРОВ. ОЛЕКСАНДР МАТВІЙОВИЧ ЛАЗАРЕВСЬКИЙ – УРОДЖЕНЦІ М. КОНОТОПА». ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАДУМІВ П. Т. ТРОНЬКА -----	141
<i>Різняк Р. Я.</i> П. Г. ХОЛЯВЕНКО – ОРГАНІЗАТОР НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА НАУКИ НА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ КІРОВОГРАДСЬКОГО ПЕДІНСТИТУТУ (1934–1962 РОКИ) -----	148
<i>Рокіцький О. М., Шендеровський В. А.</i> ПОЕТ МАТЕМАТИКИ -----	151
<i>Руденко Н. М.</i> МИХАЙЛО ПОЛУСИТОК ТА ЙОГО ЕКОНОМНИЙ ПАЛЬНИК -----	152
<i>Салата Г. В.</i> ЛАВР ДМИТРОВИЧ ПРОСКУРЯКОВ (1858 – 1926 pp.) ЯК ВИЗНАЧНИЙ МОСТОБУДІВНИК -----	155
<i>Сандурська О.В.</i> МАЯКИ БАЛТІЙСЬКОГО МОРЯ У 1800 – 1909 pp. -----	158
<i>Сергєєва І. Л.</i> ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕНБАНКУ РОСЛИН УКРАЇНИ -----	160

Соколівська З. П., Шендеровський В. А. УКРАЇНСЬКЕ ПРАВО У ПОСДНАННІ З НАЦІОНАЛЬНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ДОСЛІДЖЕННЯХ Р. М. ЛАЩЕНКА., О. Р. ЛАЩЕНКА -----	164
Сяргі Д. О. НАУКОВО-ІСТОРИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЮ ГЕТЬМАНСТВА: ЗБІРКА ПОРТРЕТІВ ДІЯЧІВ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ З КОЛЕКЦІЇ -----	166
Татарчук В. В. УТОЧНЕНІ ДАНІ З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ПЕРШОГО СЕРІЙНОГО ПАСАЖИРСЬКОГО ЛІТАКА В УКРАЇНІ К-1 (ДО 130-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АВІАКОНСТРУКТОРА К. О. КАЛІНІНА)--	169
Тверитникова О. Є. РОЗВИТОК НАПРЯМУ ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ ст.) -----	172
Фесовець О. Р. НАУКОВА ТА ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ ІНЖЕНЕРА СОКОВИЧА, НА ТЛІ ПОЛІТИЧНОГО РОЗГРОМУ ТЕОРІЇ «ПРЕДСЛА»--	175
Фірсов О. В. ДО ПИТАННЯ ПРО ДАТУ СМЕРТІ ТА МІСЦЕ ПОХОВАННЯ ВИДАТНОГО КОНСТРУКТОРА ТА ВІНАХІДНИКА Б. Г. ЛУЦЬКОГО -----	179
Храмова-Баранова О. Л. ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК -----	182
Червоненко О. В., Кепін Д. В. ДО ПИТАННЯ СТАТУСУ ПРИРОДНИЧОЇ МУЗЕОЛОГІЇ ЯК НАУКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ -----	185
Шендеровський В. А. ВЧЕНИЙ У ЦАРИНІ ГІДРОЛОГІЇ – УКРАЇНСЬКИЙ НОБЕЛІВСЬКИЙ ЛАУРЕАТ -----	188
Шиян Н. М. ГЕРБАРІЙ ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ НАН УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941 – 1943): СТАН, ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВТРАТИ -----	190
Школа О. В. СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ -----	193
Шульга В. П. ПОПУЛЯРИЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА М. А. КРАВЧЕНКА -----	197
Янін В. А. СТВОРЕННЯ КОНСТРУКТОРОМ Л. С. ЛЕБЕДЯНСЬКИМ ТЕПЛОВОЗУ ТЕП60 -----	200
ЗМІСТ -----	204

Гербарію KW, а повернуто тільки 20 – 30 тис. зразків української флори та колекцію І. І. Шмальгаузен (22 тис. зразків).

ЛІТЕРАТУРА

1. Барбарич А. И., Котов М. И., Омельчук-Мякушко Т. Я. Центральнореспубліканський гербарій в Києве. Ботан. журн. 1977. Т. 62, № 5. С. 764–769.
2. Гербарії України. Index Herbariorum Ukrainicum / Редактор-укладач к.б.н. Н. М. Шиян. К.: Альтерпрес, 2011. 442 с.
3. Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (1921 – 2011). Віхи історії та сучасність. К.: Альтерпрес, 2011. 422 с.
4. Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. / Редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. К., 2007. 808 с.
5. Київ: війна, влада, суспільство. 1939 – 1945 рр. К.: Темпора, 2014. 864 с.
6. Развитие биологии на Украине: В 3-х т. / Гл. Редкол.: Сытник К. М. (гл.ред.) и др. К.: Наукова думка, 1985. Т. 2. 456 с.
7. Шевера М. В., Федорончук Н. М., Кузьмичев А. И. Н. А. Десятова-Шостенко: возвращение из забвения (к 125-летию со дня рождения). Самарская Лука: проблемы региональной и глобальной экологии. 2015. Т. 24, № 1. С. 139–178.
8. Шиян Н. М. Гербарій Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України в цифрах і документах (1921 – 1931 рр.). Укр. ботан. журн. 2011. Т. 68, №2. С. 280–289.

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ

Школа О. В.

*Бердянський державний педагогічний університет,
e-mail: aleksandrshkol@yandex.ru*

Учитель... Для багатьох це слово пов'язане з незабутніми спогадами про чарівний світ дитинства та юності. Кожен з нас у цей період зустрічає таких людей, завдяки яким ми починаємо змінюватися, зростати морально, які змушують нас розвиватися, удосконалюватися, які вкладають у нас частинку власної душі, бажаючи, щоб вона розрослася й зміцнилася, а згодом переродилася у гідну особистість. Ці люди не просто викладають свій предмет, вони стають нашими духовними наставниками, вказують нам правильний шлях у житті. Таких людей небагато... У суспільстві їх називають справжніми професіоналами своєї справи, Учителями з великої літери, проте, безумовно, не всі педагоги заслуговують носити це високе звання. Мені пощастило зустріти у своєму житті людей, які змусили задуматися над значенням слова «вчитель». На жаль, так влаштований світ, що оцінити щось по-справжньому ми здатні лише на відстані, тоді, коли втрачаємо.

25 травня 2017 р. минає 13 років з дня, коли пішов від нас провідний учений в галузі дидактики фізики вищої педагогічної та середньої школи, академік Міжнародної педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, Учитель з великої літери Олександр Васильович Сергєєв. Життєвий шлях цієї талановитої і мудрої людини, що вмiла визначати мету свого поступу, мобілізувати час, сили та

обирати оптимальне рішення для її досягнення, був шляхом постійної праці, особистісного й професійного самовдосконалення. Олександр Васильович Сергєєв народився 29 травня 1935 р. в с. Барабой Овідіопольського району Одеської області в сім'ї залізничника. Природа наділила його відкритим, доброзичливим характером, чесним і справедливим серцем, творчим розумом, енергією, працездатністю. Він завжди працював з натхненням. Після закінчення у 1961 р. фізичного факультету Одеського державного університету імені І. І. Мечнікова одночасно працював вчителем фізики у ЗОШ №3 м. Белгорода та асистентом кафедри фізики Белгородського педагогічного інституту. Протягом 1966-1969 рр. – навчання в аспірантурі кафедри методики викладання фізики Ленінградського державного педагогічного інституту імені О. І. Герцена. Вже з перших кроків науково-педагогічної діяльності в Олександра Васильовича виявився непересічний талант творчо мислячого й цілеспрямованого дослідника. Протягом 1965-66 рр. він публікує 6 статей у провідному науково-методичному журналі країни «Фізика в школі», присвячених питанням удосконалення змісту та структури шкільного курсу фізики, реалізації у навчанні фізики міжпредметних зв'язків, організації навчальних спостережень учнів, досвіду проведення тижнів фізики та гурткової роботи в школі. У цей період виходить його перший посібник для вчителів «Учнівські реферати з фізики» (1966) у співавторстві з В. П. Баланенком. У 1969-1973 рр. Олександр Васильович – старший викладач кафедри фізики Актюбінського педагогічного інституту (Казахстан). У 1971 р. здобуває науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності «теорія та методика навчання фізики», у 1973 р. йому присуджено вчене звання доцента.

У 1972 р. в Запорізькому педагогічному інституті було створено кафедру методики викладання фізики та технічних засобів навчання, якою протягом 1973-1991 рр. керував О. В. Сергєєв. Навколо кафедри об'єдналася група викладачів, учителів і студентів, які розпочали інтенсивні наукові дослідження з методики навчання фізики, завдяки чому наприкінці 70-х рр. в Запоріжжі виникає методичний центр, що переростає на початку 90-х у відому не тільки в Україні, а й далеко за її межами, наукову школу методики навчання фізики. Високої ефективності й системності науково-методичних досліджень сприяло відкриття при кафедрі аспірантури і докторантури.

Як по-справжньому мудрий, талановитий Учитель, він з великою повагою ставився до студентів, колег, аспірантів і докторантів. Вони знали Олександра Васильовича як досвідченого, вимогливого, справедливого, чуйного, авторитетного керівника та вченого, здатного згуртувати, підбадьорити, запалити енергією й повести за собою. Його лекції характеризувалися високим науковим рівнем, творчим підходом до проведення занять, продуманою мотивацією всіх етапів навчальної діяльності студентів, націлювали на плідну роботу. Постійна праця в архівах і бібліотеках, підготовка публікацій і рецензій, участь у конференціях і семінарах, спілкування з провідними вченими-методистами країни, педагогічною громадськістю (яке він так любив і вважав необхідною умовою творчої діяльності вченого), величезна ерудиція, широкий спектр наукових інтересів, колосальна працездатність зробили його справжнім професіоналом.

Суттєве місце у науковій діяльності вченого займали рецензії на монографічну і науково-методичну літературу, що виходили на сторінках таких провідних журналів країни, як «Вестник высшей школы», «Вечерняя средняя школа», «Народное образование», «Радянська школа», «Среднее специальное образование», «Физика в школе». Серед них, зокрема рецензії на підручники та посібники таких авторів: О. І. Бугайов, Е. Є. Браверман, С. У. Гончаренко, Ю. І. Дик, В. А. Извозчиков, О. Ф. Кабардін, Г. Г. Кордун, А. А. Пінський, В. Г. Разумовський, Н. А. Родина, П. І. Самойленко, З. В. Сичевська, Б. І. Спаський, І. К. Туришев, А. В. Усова, С. Я. Шамаш та ін.

Аналіз науково-методичних досліджень, що проводились під керівництвом завідувача кафедрою фізики та методики її викладання Запорізького державного університету, професора О. В. Сергєєва протягом 1992-2004 рр., свідчить про їх актуальність, теоретичну й практичну значущість для сучасної дидактики фізики та дозволяє умовно виділити три основні напрямки:

1) фундаментальна підготовка майбутнього вчителя фізики до розв'язування професійних задач. У межах цього напрямку інтенсивно обґрунтовувалися теоретичні засади побудови сучасної дидактичної системи підготовки майбутнього вчителя фізики до творчої діяльності, проводилося моделювання фундаментальної підготовки студентів з урахуванням принципів фундаменталізації, інформатизації та стандартизації фізичної освіти, вносилися зміни до професіограми вчителя фізики, уточнювалися складові його фахової компетентності (О. В. Сергєєв, А. І. Павленко, І. К. Круцило, В. І. Нечет);

2) інноваційні процеси в методиці навчання фізики середньої загальноосвітньої і вищої педагогічної школи. З цього напрямку одержано вагомі результати щодо розробки теоретичних основ дидактики фізики, методики навчання учнів складанню і розв'язуванню фізичних задач, обґрунтування концептуальних засад особистісно зорієнтованого навчання фізики, раціонального поєднання класичних та інноваційних технологій навчання (О. В. Сергєєв, А. І. Павленко, О. І. Іваницький, В. І. Нечет, Ю. П. Мінаєв, М. Г. Апанасенко, Г. О. Котельніков);

3) історія методики навчання фізики. У докторській дисертації (1991 р.) ним досліджено становлення й розвиток історії методики навчання фізики в середній школі як цілісної наукової дисципліни. Розглядаючи останню як одне з невичерпних джерел методичних ідей та невід'ємну складову фахової підготовки майбутніх учителів фізики, Олександр Васильович розробив її теоретичні та методологічні проблеми, що склали основу спеціального курсу «Історія методики навчання фізики в середній школі». Останній включав такі питання: короткий огляд досліджень з історії методики фізики в СРСР, історія методики фізики та її методологія, проблема законів і закономірностей в історії фізики, принципи періодизації і основні періоди розвитку історії методики фізики, наукове прогнозування в методиці навчання фізики, методологічні питання джерелознавства та історико-методичних досліджень. Своє продовження обрана тематика знайшла у кандидатській дисертації О. В. Школи (1997), присвячена зародженню, становленню та розвитку наукових шкіл методики навчання фізики в Україні. Цікава обставина: автореферат докторської дисертації, який він передав автору цих строк, було підписано з

побажанням підготувати роботу подібного типу, що й вдалося реалізувати у цьому році. Тільки з часом розумієш далекоглядність і мудрість свого наставника...

Авторитет наукової школи професора О. В. Сергєєва з проблем дидактики фізики середньої та вищої педагогічної школи – у потужній широкій географії, що охоплює майже всю територію України. Тривалий час він був членом першої в Україні докторської спеціалізованої ради з теорії і методики навчання фізики. Під його керівництвом підготували й захистили кандидатські та докторські дисертації близько 30 аспірантів і здобувачів. Його численні учні сьогодні працюють у багатьох вищих і середніх навчальних закладах, активно втілюють в практику педагогічної діяльності ідеї та методичні розробки свого мудрого наставника. Серед них, зокрема: «Решение задач по физике: Практикум» / С. У. Гончаренко, Е. В. Коршак, О. В. Сергєєв (1986); «Наблюдения учащихся при изучении физики на первой и второй ступенях обучения» (1987, 1988); «Лекционно-семинарская форма обучения физике в средней школе» (1988); «Общие и частные вопросы методики преподавания физики в средней школе» (1989), «Структурно-логические схемы по физике» (1990); «Нетрадиционные формы проведения занятий по физике» (1993), «Активные методы обучения физике» / [под. ред. П. И. Самойленко] (1994); «Тесты по физике» / П. И. Самойленко, А. И. Иваницкий, А. И. Павленко (1995); «Тематическая проверка знаний: Кроссворды по физике» (1999); «Дидактические игры в процессе обучения физике» (1996); «Розв'язування навчальних задач з фізики» / [за ред. Є. В. Коршака] (2004) та ін.

Олександр Васильович Сергєєв мав енциклопедичні знання з історії розвитку методики навчання фізики в Україні і мріяв видати з цього приводу окрему книжку, але не встиг... Проте створив немало її нових сторінок. Неоцінним є великий досвід, який вміщується у його наукових працях, що налічує близько 550 позицій, але це не недоторкані скарби методичної науки, це поклик до дії, який обов'язково має знайти свою практичну реалізацію, бо найбільшою винагородою для науковця, дослідника, педагога з великої літери є втілення його напрацювань у живу й активну практику, використання їх для блага людей та успіху справи, якій він присвятив усе своє життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Запорізький національний університет: історія і сучасність (1930 – 2005). Ювілейна книга. – Запоріжжя, 2006. – С. 229-230.
2. Іваницький О. І. Олександр Васильович Сергєєв / Іваницький О. І., Круцило І. К., Павленко А. І. // Фізика та астрономія в школі. – 2005. – № 2. – С. 55.
3. Сергєєв Олександр Васильович: бібліографічний покажчик : до 65-річчя з дня народження та 40-річчя наукової діяльності / [Укл. Сергієнко О. М.]. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 74 с.